

UNGAS DELAKTIGHET OCH INFLYTANDE

En inspirationsskrift med
fakta, exempel & konkreta tips

KULTURSKOLERÅDET

Kulturskolerådet är en ideell, partipolitiskt och fackligt obunden förening där kommuner samverkar för en tillgänglig och högkvalitativ kulturskoleverksamhet.

Vår vision är att alla barn och unga har likvärdiga möjligheter att utvecklas genom kulturutövande i verksamhet av hög kvalitet och tillgänglighet.

Foto: Leonarda Arcidiacono, David Berjlund,
Jenni Dahlgren, Istock

Kulturskolerådet | Hornsgatan 103 | 117 28 Stockholm
E-post: generalsekreterare@kulturskoleradet.se | www.kulturskoleradet.se

INNEHÅLL

FÖRORD	4
OM SKRIFTEN	6
BARNKONVENTIONEN	7
BARNKONVENTIONEN FÖR KULTURSKOLAN	8
HUR KAN KULTURSKOLAN ARBETA MED BARNKONVENTIONEN?	11
FYRA KULTURSKOLOR – HUR JOBBAR DE?	14
Umeå.....	15
Hammarö.....	18
Tranemo.....	20
Lindesberg.....	23
KONKRETA TIPS FÖR ATT GÖRA VERKSAMHETEN MER INKLUDERANDE	27
Chef.....	27
Pedagog.....	29
OM DELAKTIGHET	31
Delaktighetsspaning.....	33
KULTURSKOLAN – HISTORISKT BAKGRUND OCH NATIONELL POLITIK	34
KULTURSKOLERÅDETS ARBETE MED UNGAS INFLYTANDE	38
BARNKONVENTIONEN I KORTHET	40
KÄLLOR OCH LÄSTIPS	42

FÖRORD

Hur säkrar vi barns rättigheter till delaktighet och inflytande i kulturlivet? Vilka metoder kan användas och vad betyder Barnkonventionen som lag för kulturskolan?

I denna skrift försöker vi svara på dessa frågor men också ge en överblick kring politik, styrdokument och hur förväntningar kring inflytande vuxit fram över åren.

Kulturskolorna är inne i ett brytningsskede som utmärks av en strävan efter ett breddat utbud av kulturuttryck och en ökad inkludering av barn och unga. Unga är en prioriterad målgrupp i kommunernas kulturverksamhet och i såväl lokala, regionala som nationella styrdokument uttrycks ofta en vilja att målgruppen ska ha goda möjligheter att påverka. Barnkonventionens implementering i lagstiftning 2020 har ytterligare bidragit till ett ökat fokus på barnets rättigheter.

På Kulturskolerådets årsmöte i mars 2020 togs ett beslut om ett ökat fokus på barns inflytande och rättigheter i rådets verksamhet. Ett första steg var en rapport som presenterades våren 2020 och som beskrev situationen, bland annat om vilket inflytande unga har över verksamheten. Denna skrift bygger vidare från det resultatet men här finns också tips och förslag från lärande exempel i olika kommuner. Vi hoppas den kan komma till nytta för de som arbetar i kulturskolorna och vill utveckla arbetet med barns inflytande och rättigheter!

Torgny Sandgren
generalsekreterare, Kulturskolerådet

OM SKRIFTEN

Den här skriften riktar sig till dig som är chef, verksamhetsledare eller pedagog i kulturskolan. Du kan använda materialet för att få uppslag i hur ni kan komma igång med, eller utöka, ert arbete med barns och ungas inflytande, delaktighet och rättigheter.

Inledningsvis beskrivs **Barnkonventionen och artikel 31** som är viktig för kulturskoleverksamheten. Ett antal frågor presenteras som utgångspunkt för arbetet med barns rätt till delaktighet och inflytande i kulturlivet. Vi intervjuar även Marie Lundin Karphammar på Sveriges kommuner och regioner som förklarar hur artiklarna kan fungera i praktiken.

Skriften beskriver också **fyra kommuners arbete** och ger exempel på deras

olika sätt att jobba med ungas inflytande. I avsnittet finns exempel från kulturskolorna som kan fungera som inspiration och uppslag till egna lokala modeller.

Den fungerar även som **verktygslåda** för att starta upp ett inflytandearbete, med övningar och tips från chefer och pedagoger som själva drivit inflytandeprojekt.

Materialet innehåller även en **bakgrund** till kulturskolans framväxt och ger en överblick över det politiska arbetet med ungas inflytande och Barnkonventionen för en ökad förståelse för processen och Kulturskolans utveckling.

I sista avsnittet hittar du **Barnkonventionen i korthet**. Och under **Källor och lästips** hittar du anvisningar till hur du hittar till mer intressant material!

BARNKONVENTIONEN

VAD ÄR BARNKONVENTIONEN?

Barnkonventionen är ett traktat som antogs av FN:s generalförsamling den 20 november 1989 och utgör en del av folkrätten. 196 länder har ratificerat konventionen.

Det finns en historia att värna barnen i olika former, med lagar, traktater och deklamationer. Från och med den 1 januari 2020 är FN:s konvention om barnets rättigheter lag i Sverige. Men redan 1990 ratificerade Sverige Barnkonventionen och sedan dess har Sverige fört in formuleringar, uttryck och tankesätt från konventionen in i våra lagar och policydokument, i allt ifrån skollagen och socialtjänstlagen till kommunernas demokratipolicies och lokala fritidsplaner. Du hittar konventionen i korthet längst bak i denna skrift.

VAD SÄGER KONVENTIONEN?

Barnkonventionen innehåller barns mänskliga rättigheter, beskrivna i 54 artiklar. Konventionen beskriver barn som personer som behöver samhällets stöd och skydd, men också som kapabla personer med rätten att ha inflytande både över sitt eget liv och samhället i stort. Den slår fast att varje barn har rätt till en meningsfull fritid som de själva får styra över. Den säger att ett barn har rätt att uttrycka sin åsikt och få den beaktad, både vad gäller barnets eget liv och samhället i stort och den säger att barn har rätt att skyddas mot våld, diskriminering och kränkningar.

Fyra av artiklarna i Barnkonventionen är vägledande för hur helheten ska tolkas. Artikel 2, 3, 6 och 12 kallas för de *fyra huvudprinciperna*. När man läser alla övriga artiklar ska man läsa dem med huvudprinciperna ”som glasögon”.

Artikel 2 slår fast att alla barn har samma grundläggande rättigheter och lika värde. Ingen får diskrimineras. Barnkonventionen gäller för alla barn som befinner sig i ett land som har ratificerat den.

Artikel 3 anger att det är barnets bästa som ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barnet. Begreppet ”barnets bästa” är konventionens grundpelare och har analyserats mer än något annat begrepp i Barnkonventionen. Vad som är barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall.

Artikel 6 säger att varje barn har rätt att överleva, leva och utvecklas. Artikel 6 handlar inte bara om barnets fysiska hälsa utan också om den andliga, moraliska, psykiska och sociala utvecklingen.

Artikel 12 handlar om barnets rätt att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör dem. När åsikterna beaktas ska hänsyn tas till barnets ålder och mognad.

Det finns även ett antal artiklar som **13, 29 och 31** som är viktiga i förhållande till Kulturskoleverksamhet. De handlar om rätten till yttrandefrihet, utbildning, och sin kultur.

Artikel 31 handlar om att barnet har rätt till lek, vila, fritid och rekreation samt att fritt delta i det kulturella livet.

BARNKONVENTIONEN FÖR KULTURSKOLAN

Vilken rätt har barn och ungdomar till kultur? Arbetet med barns rätt till kultur måste prioriteras och varje kommun, landsting och region måste arbeta medvetet för att leva upp till FN:s konvention om barnets rättigheter.

Barnkonventionen rör personer upp till 18 år, för kulturskoledeltagare som är över 18 år finns en ungdomspolitik med tillhörande ungdomsperspektiv. Denna framhäver bland annat vikten av att alla unga, även de mest resurssvaga, ska ha verklig tillgång till inflytande.

I varje kommun, landsting och region bör det finnas:

1. Ett systematiskt arbete med att tillhandahålla lämpliga och lika möjligheter för kulturell och konstnärlig verksamhet.

Hur ser vår strategi ut i kommunen, landstinget eller regionen för hur alla barn och unga ska få lika möjligheter till kulturell och konstnärlig verksamhet, oavsett ålder, kön, språk, religion, nationellt, etniskt eller socialt ursprung, bostadsförhållanden eller funktionshinder?

Samlar kommunen systematiskt information om vilket kulturutbud som finns för barn och unga och hur detta används? Tar man i så fall hänsyn till olika åldrar, kön, sociala och nationella ursprung, bostadsförhållanden och funktionshinder?

Hur är de långsiktiga målen när det gäller barn- och ungdomskultur formulerade? Är

de rimliga, mätbara och formulerade i samråd med barn och unga?

Hur planeras budgeten för barn- och ungdomskultur? Stödjer även tidsbegränsade insatser de långsiktiga målen? Särredovisas den andel av kulturbudgeten som går till barn och ungdomskultur?

2. En möjlighet för barn och ungdomar att komma till tals när beslut fattas om kultur.

Inhämtas barns och ungas åsikter i kulturfrågor som rör dem? Vilka strukturer finns för barns och ungas inflytande i kulturfrågor?

Utvärderas det lokala eller regionala kulturutbudet systematiskt utifrån vad barn och unga tycker, önskar och vill?

Återkopplas besluten till de barn och unga som beslutet rör?

3. Ett kulturellt utbud skapat speciellt för barn och unga.

Hur ser kulturutbudet ut för barn i olika åldrar i kommunen? Ges det dansföreställningar för barn och unga? Ges det teaterföreställningar för barn och unga? Visas barn och ungdomsfilm i skolan eller av andra arrangörer? Finns det särskild verksamhet för barn och unga i de lokala och regionala kulturlokalerna? Hur ser musikverksamheten ut?

4. En möjlighet för barn och ungdomar att själva skapa i olika former och att ta del av andra barns

och ungdomars kulturella och konstnärliga uttryck.

Finns arenor och mötesplatser där barns och ungdomars konstnärliga och kulturella uttryck kan visas, till exempel fritidsgårdar, ungdomsgårdar, kulturhus eller webbplatser? Har kommunen någon övergripande strategi för att stödja dessa?

Hur säkras att den kommunala kulturverksamheten, till exempel musik- eller kulturskolor, är allmänt känd bland barn och ungdomar? Är avgifter för deltagande eller till exempel hyra av instrument så höga att de utestänger barn och unga? Kan barnen få möta kulturskolan i sin egen skola?

5. Ett kulturellt utbud tillgängligt för alla barn och unga.

Är undervisningen/aktiviteten anpassad för olika grupper av unga, och utifrån funktionalitet? Är kulturlokalerna fysiskt tillgängliga, välkomnande och intresseväckande för barn? Gäller detta även barn med funktionshinder? Finns till exempel handikapparkering med bra ingångar för färdtjänst?

Är den fysiska miljön där det arrangeras kulturevenemang där barn och unga deltar säker och trygg? Är ljudnivån rimlig på arrangerade kulturevenemang, till exempel rockkonserter eller teaterföreställningar?

Har man i kommunen vid planeringen av kulturella aktiviteter tagit vara på de resurser, kunskaper, erfarenheter som människor från olika länder har?

Marie Lundin Karphammar, handläggare för barnrättsfrågor på Sveriges kommuner och regioner.

SKR är en arbetsgivarorganisation som arbetar för att stärka och utveckla den kommunala självstyrelsen.

Marie Lundin Karphammar arbetar som barnrättsjurist på SKR och har lång erfarenhet av att

utbilda och använda barnkonventionen i kommunal verksamhet. Hon har bland annat arbetat som socialsekreterare, skolkurator, lokal barnombudsman, utbildare, utvecklingsledare och enhetschef på en barn- och utbildningsförvaltning.

HUR KAN KULTURSKOLAN ARBETA MED BARNKONVENTIONEN

Varför blev Barnkonventionen lag?

– 2020 är en viktigt milstolpe, i arbetet som ju började redan 1924 med NF:s Förklaring om barnets rättigheter. I Sverige har vi sedan 1990 arbetat med att transformera Barnkonventionen in i svensk lagstiftning. Riksdagen beslutade 2010 om en strategi hur alla offentliga aktörer ska arbeta med Barnkonventionen utifrån nio utvecklingsområden. 2016 kom dock Barnrättsutredningen fram till att vi faktiskt brister i principen om barnens bästa och i att göra barnen delaktiga. Och det var därför man föreslog att Barnkonventionen skulle bli lag – som ett förtydligande. Men det kommer säkert att ta några år innan vi vet hur vi ska använda Barnkonventionen som lag. I det praktiska arbetet kan man säga att det fortfarande är de nio utvecklingsområdena från 2010 som vi ska jobba vidare med.

Hur fungerar Barnkonventionen för sådantyp av verksamhet som kulturskolan?

– Grundprinciperna, dvs artikel 2,3,6 och 12 tillsammans med artikel 31 som reglerar rätten till vila, lek och kultur, är viktigast att beakta när man skapa strukturer för barn inom kulturskolan. Artikel 12 ger barnen rätt att få vara delaktiga i detta arbete. Artikel 31 är dock en målsättningsartikel – och det betyder att kommunen ska göra så gott man kan utifrån de resurser man har. Kommunen ska dock kunna motivera sina beslut och visa hur

man prioriterat. Om man tittar på artikel 2, handlar denna om att man behöver ta reda på vad det finns för grupper av barn som inte får sina rättigheter tillgodosedda. Det är viktigt att man kartlägger detta. Dels handlar det om diskrimineringsgrunderna och dels om att alla barn har rätt till kultur. Artikel 13 – där det står att alla barn har rätt till uttrycksmedel – är också viktig och att staten ska möjliggöra yttrandefrihet. Och läser man artikel 29 som handlar om syftet med utbildning – så står det att alla barn ska ha en möjlighet även till kulturell och konstnärlig utveckling.

Hur fungerar det då med barns rättigheter i budgetprocessen?

– För att barnkonventionen ska få genomslag på riktigt, behöver det finnas ett barnrättsperspektiv även i budgetprocessen. Det är viktigt att både politiker, chefer och ekonomer tar sig an uppgiften att visa hur de prioriterar barns rättigheter. Enligt artikel 4, det vill säga i fråga om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter ska staterna till fullo utnyttja sina tillgängliga resurser för att uppfylla t.ex. artikel 31. Enligt strategin från 2010 och barnkonventionens artikel 3 ska prövningar av barnets bästa/barnkonsekvensanalyser göras i alla frågor som rör barn. Om en kommun till exempel vill höja avgiften till kulturskolan så behöver politiker och chefer visa hur man har tänkt i en prövning av

barnets bästa. Barn kan sannolikt dock ännu inte direkt åberopa dessa rättigheter i dessa sammanhang. Vad som händer om kommunen inte följer artikel 4 återstår att se och vi får följa rättspraxis.

Hur har processen med att implementera Barnkonventionen sett ut?

– Det är en lärprocess som vi är inne i och det krävs mycket kunskap. Kommunerna behöver veta vad det innebär att ha ett barnrättsperspektiv. Men det finns många som utbildar och själv jag helt fullbokad just nu. Det är till min glädje en stor efterfråga på utbildning. Och när man väl fått utbildning så möter jag ofta inget motstånd till frågan. Det kan först kännas jobbigt att arbeta med barnkonsekvensanalyser men efteråt förstår man hur bra detta är och att det är en metod att få verksamheten att fungera mycket bättre! När vi jobbar med konsekvensanalyser ska man ta in barns och ungas åsikter och på det sättet lever vi demokratiuppdraget. Barn har dessutom så mycket att tillföra och gör oss mycket klokare. Artikel 12 är central i barnkonventionen!

Vad händer om en kommun inte tillämpar Barnkonventionen?

– I och med att det är lag så kan medborgarna begära laglighetsprövning i olika beslut enligt kommunallagen. Kan kommunen då inte visa att man tillgodosett dessa rättigheter så kan en domstol återremittera ärendet till kommunen. Sen får vi se om detta händer och hur domstolarna hanterar denna fråga. Det är fortfarande mycket kunskap som fattas men det händer jättemycket nu! Så vi får ha lite tålamod med lärprocessen.

FYRA KULTURSKOLOR – HUR JOBBAR DE?

Här kan du läsa om hur fyra kommuner från olika delar av landet arbetar med ungas inflytande. Dessa exempel kan fungera som stöd och inspiration för ert inflytandearbete i kommunen. Kommunerna ger konkreta tips på användbara strategier och metoder för att

öka inflytande och delaktighet i er kulturskola och kommun. Du hittar en faktaruta efter varje kommun där vi lyft ut konkreta exempel om kan fungera som inspiration till egna lokala modeller.

UMEÅ

AVTAL GER BARN OCH UNGDOMAR INFLYTANDE I UMEÅS KULTURLIV

I juni 2020 undertecknade avdelningschefen för Kulturskolan, kulturchefen samt ordförande i Kulturskolans elevförening ett avtal som reglerar ungas inflytande. Kulturskolan i Umeå är, vad vi vet, den första i Sverige som arbetar med inflytandefrågan på detta sätt. I Umeå har man arbetat länge med sin elevförening men med avtalet avser de att ge barn och ungdomar som deltar i Kulturskolans verksamhet ett mycket mer reellt inflytande på individ-, grupp- och organisationsnivå.

Ett exempel på den typ av inflytande som ges är att elevföreningen är en av remissinstanserna vid Umeå kommuns nya kulturpolitiska program, men också att de erbjuder alla kursdeltagare i Kulturskolan möjlighet till ett individuellt samtal med sin lärare/pedagog. De bjuder även in till demokratidagar under läsårets båda terminer.

Med möjlighet till påverkan och inflytande anser de att verksamheten kommer utvecklas till det bättre, i större utsträckning erbjuda det utbud som efterfrågas och bli en ännu bättre plats för de unga som vill uttrycka sig kreativt och konstnärligt inom olika estetiska ämnen.

Camilla Freedman, Kulturskolechef Umeå berättar om Umeås arbete med ungas inflytande.

– Vi har försökt få till en struktur i kommunen, men det var svårt tyckte vi, så nu har vi ett avtal med elevföreningen som alltså kulturförvaltningen, kulturskolan och elevföreningen skrivit på. Det började med att vi ordnade en lunch mellan förvaltningschefer, kulturskolechefer och nämndchefer och elevföreningens styrelse, och ur det mötet kom avtalet.

Vad ger det er i ledningen att arbeta med inflytande?

– Det är ovärderligt att vi vet vad gruppen vi riktar oss mot vill och tycker. Enkäter ger ju ingenting i jämförelse.

– Om unga ska ha inflytande måste de få veta vad de får bestämma över så de inte kastar bort sin tid med idéer som inte tas tillvara. Och det ska inte vara luddigt utan vi behöver tydliga överenskommelser anser jag – vi måste ta reda på vad de unga vill och enas runt det - man får inte ”kidnappa” unga och bara låtsas bedriva elevinflytande genom några kryssvar i en enkät. Det är inte reellt inflytande, fortsätter Camilla Freedman.

Hur ser arbetet ut i övrigt med ungas inflytande?

– Vi har också demokratidagar, varje skola får skicka representanter från högstadiet, typ 5 från varje skola. Vi har även demokratidagar med funktionshindrade i deras klassrum.

Är det svårt att väga musikalisk mångfald mot elevinflytande på utbud?

– Jag tror man inte är van att jobba med unga på det sättet när det gäller utbud. Låt eleverna berätta vad de vill ha för utbud, sen kan vi testa till exempel stand up, graffiti, eller film, just nu vill de jobba med filmworkshops och för ett tag sen var det slöjd. Allt behöver ju inte heller fyllas upp inom kulturskolan men vi tycker det funkar bra att starta en kortkurs och så får man se vart det landar.

– Sen om vi vill värna klarinett och oboe kan vi andra/vuxna göra det – så kan vi med vår erfarenhet lyfta just dessa instrument eller andra.

Hur tycker du det fungerar för er att arbeta utifrån Barnkonventionen? Är det någon skillnad sen det blev en lag?

– Jag tycker det är jättebra att det blev en lag och har jobbat för det, men det känns föruddlöst fortfarande. Jag trodde nog att det skulle vässa verksamheterna mer, till exempel

har man inte forum för inflytande i kommunen ännu. Det handlar väl framförallt om kunskapsbrist. Det är viktigt att man förstår att det inte handlar om att fråga unga saker, det är inte inflytande. Det är inte så att vi ska fråga de unga om dörren ska vara blå eller grön utan de bör själva ha idén till om vi ska ha en dörr eller ej. Det handlar om att se unga.

Calle Lindqvist, ordförande i elevföreningen vid Umeå Kulturskola sedan tre år tillbaka.

Vad ger det dig att arbeta för ungas inflytande?

– Tidigare har vi inte haft så mycket inflytande, utan det har mest handlat om att främja våra medlemmars kulturutövande. Vi har delat ut mycket stöd och bidrag till att bekosta resor eller kulturläger. Förra våren hade vi även ett musikcafé. Men det senaste året så har vi jobbat jättemycket med inflytande och demokratifrågan och Camilla vår rektor har varit väldigt engagerad i detta.

Vad anser du om avtalet?

– Det känns väldigt framåtsyftande och inte bara som ett papper, det känns som att det kommer att hända saker. Det mest intressanta är det som avtalats på organisationsnivå. Vi kommer vara remissinstans för kulturnämnden och förvaltningen när det tas fram riktlinjer och tas beslut - hittills har de ungas perspektiv saknats. Just nu är det på gång ett Kulturpolitisk program som kommunen håller på att ta fram så då hoppas jag vi kan vara med och påverka.

– Det är också bra att vi får vara delaktiga i processen att anställa personal. Det känns verkligen rimligt när man sitter där – där är chefer, facklig personal – och så en ung representant. Speciellt i senaste fallet när vi skulle anställa en person för att jobba med barn och ungdomsfrågor.

– När nämnden och förvaltningen ska ta beslut så kommer vi att få komma med syn-

punkter innan beslut tas. Förut när det var tal om nedskärningar fick de starta namninsamlingar för att stoppa det. Men om vi har direktkontakt med politikerna så kan vi ju lyckas nå fram med våra åsikter i ett tidigare stadiet.

Vad är det viktigaste med ungas inflytande?

– Två saker, det ena är att vuxna bara kan minnas hur det var att vara ung – men det är bara barn och unga som vet hur det ÄR precis idag.

– Det andra, och det har föreningen har alltid framhållit, att kultur är för ALLA unga. Socioekonomisk bakgrund, eller om du bor i stad/glesbygd – alla ska få möjlighet att utöva kultur.

Finns det en risk att den musikaliska mångfalden minskar om eleverna får påverka utbudet?

– Man pratar ju om orkesterdöden – men det beror inte på att unga kommer med nya ideer om utbud – utan det beror på att det är för tråkigt och tradigt i orkestrarna. Vi måste utveckla dem med t ex samverkansråd så att vi kan utvecklas. Om man vill bevara orkestrarna – då tror jag att enda sättet är att man måste ge rum till barn och unga – man kan inte spela samma jullåtar och samma julkonserter år ut och år in.

– Folkmusiken är en förebild tycker jag – jag har spelat i både symfoniorkester och spelat folkmusik – och där är man mycket duktigare på att ta in nya influenser som balkan och musik från Sydamerika och inte bara från någon speleman från 1800-talet. Så där finns det mycket att titta på, tycker jag.

Har ni märkt någon skillnad sedan Barnkonventionen blev lag?

– Inte så mycket men vi har kunnat framhålla det i diskussioner med kommunen och då har det slagit lite kraftigare. Det blir ju som ett verktyg mest.

EXEMPEL UMEÅ

Avtal om samverkan mellan Kulturskolans elevförening UME och Kulturskolan i Umeå samt Kulturnämnden och Kulturförvaltningen

Överenskommelse samverkan på individ-, grupp- och organisationsnivå mellan Kulturskolans elevförening UME och Kulturskolan i Umeå, Kulturnämnden samt Kulturförvaltningen.

Syfte: Att Kulturskolans elevförening UME ska få reellt inflytande i verksamheten gällande några områden som elevföreningen själva har valt ut.

Uppdrag: Kulturskolans elevförening UME vill samverka på tre nivåer:

A. TILLSAMMANS MED KULTURSKOLAN I UMEÅ

1. Individnivå: Alla barn och ungdomar som går terminskurser ska erbjudas enskilda samtal under våren med lärare/pedagog.

2. Gruppnivå: Alla grupper/ensembler/

orkestrar/körer ska få bestämma om de vill ha ett samverkansråd (barn/ungdomar samt lärare/pedagoger) som får vara med och ta beslut runt utställningar, föreställningar, konserter, repertoar etc.

B. TILLSAMMANS MED KULTURSKOLAN I UMEÅ SAMT KULTURNÄMNDEN OCH KULTURFÖRVALTNINGEN

3. Organisationsnivå: Styrelsen ska tillfrågas hur elevföreningen vill påverka verksamhetens utbud. Det kan t.ex. ske genom demokratidagar. Styrelsen ska även tillfrågas när kulturpolitiska program ska utformas för Kulturnämnden, Umeå kommun. I frågor som handlar om kultur kopplat till barn och ungdomar ska styrelsen få information så att de kan signalera intresse gentemot politiker.

Politiker kan även ta eget initiativ och tillfråga styrelsen om de vill vara referensgrupp i någon övrig fråga.

Avtalsperiod: Tills vidare. Uppdateras årsvis efter UME's årsmöte i oktober.

Tycker du att de vuxna verkar ha koll på det här med ungas inflytande?

– Vissa har väldigt bra koll på läget, men det är de som rör sig i de sammanhangen. Sen finns det väldigt många som tror att de främjar ungas demokrati när de gör projekt och har ett antal unga fram på scenen som fotoobjekt, men de förstår inte riktigt vad inflytande handlar om.

– Det är som en stege med olika nivåer – och på många sätt ligger samhället i detta med elevinflytande ganska långt ner på stegen... Det kräver att folk driver på. Och när det väl händer, då märker man att det blir så himla bra.

Vad kan bli bättre? Kunskap, nätverk, ledning, stöd till ledare eller lärare?

– Utbildning är nog bra, *men det viktigaste är att man träffas*, när vi har träffat politikerna då fattar de att vi är människor med åsikter. En del tycker att ungdomar inte har någon koll och lallar runt och förstör men om man får träffa unga så förstår man. Det personliga mötet är jätteviktigt! När de som bestämmer ser att vi faktiskt är engagerade och kan tillföra något, det är då det kan bli skillnad!

HAMMARÖ

SIST MEN INTE MINST - GEMENSKAP

Hammarö var en av kommunerna som deltog i Kulturskolerådets utvecklingsprojekt "Om vi fick bestämma" och har sedan dess arbetat med ungas inflytande. I Hammarö arbetar man med Elevråd som modell. De jobbar med temat "tillsammans" och har en aktiv dialog. Ett givande samarbete som ledde till att elevrådet fick kommunens kulturstipendium. Elevråd K är en självständig grupp som arbetar vid sidan av kulturskolans lärare för att främja elevernas intressen och att göra elevernas röster på kulturskolan hörda.

Hammarö Kulturskola och Elevråd K vann 2015 med motiveringen "... vars syfte och mål är att stärka gemenskapen på kulturskolan samt att öka elevernas inflytande. För att barn och ungdomar ska prioritera kulturen arbetar Elevråd K bland annat för att man ska lära känna varandra och på så sätt öka sammanhållningen. Elevråd K är genom sitt arbete en förebild för yngre elever".

Solveig Hagström, Kulturchef,

Hammarö kommun.

Hur ser arbetet ut med ungas inflytande?

– Projektet "Om vi fick bestämma" blev som ett avstamp och vi blev uppmärksamma på hur vi får barnen att tycka att det är roligt att komma till kulturskolan. Bland annat har vi nu ett elevråd, det började med att eleverna tyckte elev-konserterna var tråkiga så de hittade på nya koncept.

– "Vi vill vara det självklara valet" – vad betyder det då? Det analyserar vi ofta i lärarleden, men också tillsammans. Vi såg att det ofta kunde vara viktigare med fotbollsmatcher, träning och annat som gick före, och lärarnas status var låg.

– Hur gör vi då? tänkte vi – och ansåg att det handlade om den sociala biten. Vi började arbeta tillsammans med elevrådet –

under temat "tillsammans" och vi jobbade för att skapa en "vi"-känsla! Det har blivit vår ledstjärna, även inne i rummet mellan lärare och elev. Vad vill eleven – faktiskt? Det är ett givande och tagande med aktiv dialog. Att mötas som grupp men också se den enskilda eleven – och att man har barnets perspektiv utan att släppa pedagogens.

Vad skulle du säga är det viktigaste med ungas inflytande?

– Det ger otroligt mycket och det märks också när vi har varit nedläggningshotade till exempel, då är det ju elevrådet som drar igång protestaktionerna – och då vet man att det betyder nånting!

Är det svårt att väga musikalisk mångfald mot elevinflytande på utbud?

– Nej, därför att lärarna är trygga i vad de ska lära ut, och att kombinera det med moderna metoder. Det kan bli svårt är när vi har större projekt med medbestämmande och eleverna kan sväva ut i de mest extrema idéerna, utan att förstå vidden av arbetet som måste till. Då blir det att pedagogen bestämmer till slut, men där får vi såklart tänka till – hur undviker man en skendemokrati – man får inte döda kreativiteten, men man måste varsamt leda.

Vad behövs det mer av när det gäller inflytandearbete överlag anser du?

Kunskap, nätverk, ledning, stöd till ledare?

– Vi skulle behöva fler resurser, så att vi skulle kunna göra fler konkreta arrangemang.

– Värmland har överlag ett bra och fungerande nätverk för kulturskolorna så det funkar bra. Jag tycker främst att det är en ekonomisk fråga. Den övergripande problematiken är att vi varje år sitter vi där och biter på naglarna och hoppas att vi inte ska tappa resurser- så länge vi inte är lagstadgade är det det största hotet. Vår kommuns resurser räcker inte till, så det är ju inte konstigt att det blir så.

EXEMPEL HAMMARÖ

Elevråd K är en självständig grupp som arbetar vid sidan av kulturskolans lärare för att främja elevernas intressen och att göra elevernas röster på kulturskolan hörda.

Syfte och mål är att stärka gemenskapen på kulturskolan samt att öka elevernas inflytande. För att barn och ungdomar ska prioritera kulturen arbetar Elevråd K bland annat för att man ska lära känna varandra och på så sätt öka sammanhållningen.

Om Elevråd

Ett Elevråd är ett samlingsnamn för föreningar som finns till för att ta tillvara på elevers intressen. De ska vara forum för elever där de kan diskutera det som de anser är viktigt och ska ha valt sin egen struktur. Exempelvis kan somliga välja att använda ett klassrepresentativt system medan andra kan välja att ha individuella

medlemmar. Elevrådet ska representera eleverna på skolan och vara öppet för alla elever. Förutsättningarna kan se olika ut, men skolledning, lärare eller annan personal ska inte ha en aktiv roll i elevrådet, dock kan de finnas med som stöd. Hur elevrådsarbetet i övrigt ska fungera i relation till exempelvis lärare eller rektor ska formas i dialog tillsammans med dessa.

TIPS

- Se gärna till att elevrådet har en lokal
- Reglera gärna hur elevrådet/elevföreningens ska se ut så det blir tydligt inom vilka områden de ska arbeta och på vilket sätt de kan påverka.
- Ge elevrådets styrelse utbildning - bjud exempelvis in någon med erfarenhet från att driva elevråd/elevförening

TRANEMO

BREDDAT DELTAGANDE OCH SAMVERKAN

I Tranemo arbetar man utifrån en barn- och kulturplan, där det finns tydliga mål om inflytande kopplat till Barnkonventionen. Den inkluderar systematik på dialogen med barn och unga så att man kan mäta hur man tar in barnens perspektiv. Rent praktiskt har Tranemo framförallt jobbat mycket för breddat deltagande och med samverkan.

En annan viktig del som man gjort i Tranemo har varit att sänka avgiften på 800 kr (med rabatter) till 200 för allt, med resultatet att de inte längre ser att ekonomi är ett hinder för elever.

Kommunen har de senaste tre åren haft bra med resurser till kulturskolan – något som kan kopplas till det breddade deltagandet. Breddat deltagande kan skydda mot neddragningar eftersom tillväxtmålen bygger på att barnen som växer upp får en meningsfull fritid.

Juan Ochoa Echevarria, Kulturchef i Tranemo, berättar hur arbetet med ungas inflytande ser ut hos dem:

– Det som är nytt nu är att det finns en ny strategi, en barn och kulturplan. I kulturskolan har det funnits en uppfattning om att vi ger mycket inflytande men vi mäter inte hur vi lyckas. Men nu finns det en handlingsplan som visar hur vi ska gå tillväga.

– Vi gick tillväga så att vi satte upp mål och sökte pengar från Kulturrådet – och vi tog det seriöst.

– Rent konkret jobbar vi inte lika mycket i stuprör längre. Vi har vi börjat samarbeta med fritidsgårdarna och vi har workshops och vi informerar och har öppet hus. Och vi har också samverkan med det fria kulturlivet och skolan – det är jättekul. Vi samarbetar till exempel med andra kulturaktörer i den kompetens som vi saknar. Om vi har slöjd,

serieteckning, film med mera då blir det andra deltagare som kommer.

– Vi har åkt runt och berättat om kulturskolans verksamheter i socioekonomiskt utsatta och invandrartäta områden. Och vi informerar i grundskolan, framförallt i F-klass till årskurs 6.

– Sen har vi även samverkan med högstadiet och gymnasiet – till exempel har vi grafisk design, och digital musikproduktion, som är en öppen verksamhet i en bemannad studio dit de kan komma på fritiden.

– Med tanke på de som söker till oss nu jämfört med 3–4 år sedan så har vi en mycket bredare målgrupp nu än tidigare. Det är en markant skillnad faktiskt, vi har uppemot 50 % med invandrarbakgrund nuförtiden så det känns väldigt bra.

Vad skulle du säga är det viktigaste med ungas inflytande?

– Det måste man jobba med hela tiden. Jag tänker att det viktiga är att man inte bara kan fråga utan att man måste visa saker på plats – och man måste ha koll på ungas vanor, det finns ju rapporter att läsa. Man måste också förstå att det kan finnas elever som sitter hemma och skriver och inte förstår att de gör kultur. Och fundera på hur man kan bjuda in dem att komma och utveckla det.

Är det svårt att väga musikalisk mångfald mot elevinflytande när det gäller utbud?

– Det finns en tradition bland musklärare, att man inte har låtit eleverna vara med och påverka tillräckligt. Och det har lett till gnäll, missnöjda lärare och att elever slutat.

– Men vi pratar och resonerar mycket hos oss om det, det är en öppen diskussion. Vi provar också olika metoder – som ett bra exempel har vi en fiollärare som är otroligt duktig, och har skickat många elever till symfoniorkestrar.

– Men det var svårt att få elever till kurserna – då började han jobba mer med att lyssna på eleverna, så förra året köpte han en elfiol.

Det lät kanske inte särskilt bra, men hans inställning att lyssna på eleverna och våga testa nya metoder har gjort att vi nu har kö på fiol. Alla kommer inte bli stjärnor men många fler vill spela – och han, läraren, är mycket gladare!

Det har funnits en tradition av att gnälla på eleverna istället på sig själv.

– Istället är det bra att som fiolläraren gjorde, börja prata fritt om detta och börja lyssna på dem. Trots att man är 60 plus. Men jag tror det kräver information och kunskap för att förändra tanken.

Hur tycker det det fungerar för er att arbeta utifrån Barnkonventionen?

– Ja vi har en konkret handlingsplan för hela kommunen, och vi gick en utbildning – och nu kommer planen implementeras i alla verksamheter och även i kulturskolan. Så jag tycker att vi är på rätt spår.

Märker du någon skillnad sedan det blev en lag?

– Alla sa – vi är redan där och då såg vi att – nä, vi kan jobba ännu bättre med detta, så nu har vi checklistor och så vidare för varje beslut vi tar som gäller till exempel barn, kvinnor, hbtq-personer.

– Barnkonventionen har reaktiverat diskussionen som har funnit, och uppdraget från politikerna har blivit tydligare. Handlingsplan finns och därifrån har vi ett uppdrag från politikerna. Målgruppen delaktighet ska mätas likväl insatserna för att öka inflytande.

Vad behövs det mer av överlag när det gäller kunskap, nätverk, ledning, stöd till ledare?

– Nätverk bland barnen är det dåligt med, vi skulle också vilja att våra elever skulle vara här mer. Vi har en föräldraförening, som försöker involvera eleverna.

– Bidragen från Kulturrådet har varit lite styrda och kortsiktiga tycker jag och fler med mig, men nu går det att söka för lite längre perioder i alla fall.

– Resurser är alltid en utmaning, men de senaste åren satsar man på kulturen i Trane-mo. De senaste tre åren har kulturen haft bra resurser – politikerna gillar att vi når fler – det är lite pengar att spara in men blir stor skada om neddragningar sker.

– Jag tror att breddat deltagande skyddar mot neddragningar. Tillväxtmålen bygger på att barnen växer upp och får en meningsfull fritid – och den visionen är stark. Och jag tar med mig målen och pekar på dem vart jag än går!

EXEMPEL TRANEMO

Ett utdrag ur Tranemos kulturstrategi

www.tranemo.se/kultur-fritid-och-turism/kultur/kulturstrategi/

Kulturstrategiska prioriteringsområden

- Kultur i horisontellt perspektiv
- Barn och unga
- Samordning
- Platsutveckling/mötesplatser
- Civilsamhället

»Barn och unga - kulturverksamhet ska utformas och utvecklas med hänsyn tagen till barn och ungas perspektiv och behov. Barn och ungas drivkraft och kreativitet är vital för samhällets framtid och ska uppmuntras. Ett kreativt klimat för barn och unga är en betydande tillväxtfaktor. De har rätt till kulturupplevelser och eget skapande

oavsett uttrycksform. Barn och unga ska kunna påverka kulturbudgeten och ges möjlighet att till fullo delta i kulturell och konstnärlig verksamhet. Ungdomars kulturintressen är ofta icke-traditionella, kan vara svåra att identifiera och är föränderliga. Kommunen ska ta tillvara och uppmärksamma barn och ungas kulturuttryck.«

PROCESS

Kulturstrategin har arbetats fram i en process där den politiska beredningsgruppen har haft samtal med invånarna via medborgardialoger och sociala medier. Bibliotekschef och kulturskolechef i dialog med sakkunniga från Kultur i Väst har tagit fram ett underlag kopplade till bland annat Barnkonventionen, Västra Götalands regionala kulturplan och strategiska plan samt Regeringens kulturpolitiska mål.

LINDESBERG

KULTUR FÖR VARENDA UNGE

Region Örebro vill öka möjligheten för barn och unga i hela länet att ta del av kultur i skolan och satsar i år 500.000 kronor på samverkansformen KulturKraft. Åtta av länets kommuner har anslutit sig till KulturKraft - däribland Lindesbergs kommun som tagit fram en kommunal barnkulturplan för detta.

Modellen KulturKraft ("kultur för varenda unge") är en ny samverkansform för Region Örebro län och länets kommuner. Regionens förhoppning är att KulturKraft ska stärka och utjämna tillgången till kultur för alla barn och unga oavsett var de bor i länet.

Lindesbergs kommun har anslutit sig till Region Örebro läns satsning Kulturkraft och kan därmed få del av en subventionspott (KulturPeng) från Region Örebro län. För att ta del av KulturPeng åtar sig kommunen - eller annan enskild huvudman - att ta fram en barnkulturplan som beskriver ett systematiskt arbetssätt med kultur i förskola, skola och gymnasium.

I Lindesberg arbetar man även med obligatorisk musikundervisning i grundskolan, något som är relativt ovanligt.

gruppgränserna, till exempel när dans och musik jobbar tillsammans. Det tycker ofta eleverna är roligt.

- I Lindesberg bedriver vi **obligatorisk musikundervisning** i grundskolan årskurs 1-9, det är ganska ovanligt - men mina lärare säger att det är toppen, eftersom det innebär att de kan få en vettig tjänst som kombineras med den frivilliga verksamheten. Jag upplever också att det leder till att vi har lätt att nå ut till målgruppen i och med att vi möter dem i grundskolan.

- När det gäller utbud så har vi startat ARTcamp - det var en idé från eleverna.

- Och varje skola har ett kulturombud för att fånga upp elevernas önskemål.

Berätta om arbetet med barnkulturplanen?

- Det är ett uppdrag från förvaltningen - vi samlar rektorer från alla skolor; förskola, grundskola och gymnasieskola och vi har tillsammans jobbat fram den kulturplan vi har nu. Jag tycker vi tar ett helhetsgrepp i planen, den handlar mycket om att alla ska få möjlighet att ta del av kultur. Planen vilar på Barnkonventionen - mycket med fokus på allas rätt - men även skolmålen/läroplanerna.

- Planen är ju helt ny men vi i gruppen kommer ses varje termin för att göra utvärdering. Då alla skolor är representerade kan vi få en överblick över hur arbetet har sett ut. I barnkulturplanen finns också detta med kulturombud med - varje skola har ett ombud och ska fånga upp elevernas idéer och tankar.

Vad skulle du säga är det viktigaste med ungas inflytande?

- Rätten till kultur är ju inte bara kulturskolan utan även kulturupplevelser, skapande skola och så vidare. Det är viktigt med rätten till utveckling och möjligheter att stimulera det egna skapandet.

- Sen är det ju en utmaning i den praktiska verkligheten. Som lärare vill man vara så effektiv som möjligt och man vill leverera

Erik Lundqvist, rektor i Lindesberg

Hur ser arbetet ut med ungas inflytande hos er?

- Vi har inget elevråd men vissa av våra orkestrar är medlem i RUM, men det vi generellt jobbar med är att ta in elevernas önskemål, och vi försöker fånga upp de idéer som kommer upp. Vi tar in önskemål och idéer och sedan är det upp till läraren att göra det bästa av det.

- Ett exempel på elevinflytande är när vi har en egen musikal, där eleverna får vara med och bestämma och komma med input. Det är inte de som gör hela produktionen men deras idéer är viktiga. Något som har varit bra är när vi också försöker jobba över

– och tar sig inte alltid tiden att sitta ner och resonera – det blir lite i förbifarten. Då kan det vara svårt att ta sig tiden att ta reda på hur eleverna upplever undervisningen och hur de vill ha det. Men som ett positivt exempel startade vi en ensemble – och pedagogen var osäker på hur det funkade i gruppen och gjorde en utvärdering i slutet av terminen för att fånga in eventuellt missnöje. Då lyfte eleverna fram att det var superkul, att gruppen var trygg, och att många upplevde att självförtroendet blivit bättre – de ville också ha mer teknikövningar och kom med en del förslag. Denna utvärdering hjälpte läraren – hon fick dels kvitto på att eleverna trivdes och var nöjda – och hon fick hjälp med uppslag och hjälp i planeringen inför kommande termin.

Är det problematiskt att väga musikalisk mångfald mot elevinflytande vad gäller utbud?

– Kulturskolans verksamhet är ju rätt komplicerad, det går inte att ställa om hur som helst till ett bredare utbud bara för att eleverna vill göra en sak. Vi har ju personal och en struktur som behöver hänga med och ett ansvar för kulturarvet och en mångfald som bör bevaras. Men det är jättesvårt, jag har inga bra svar – det är inte helt enkelt!

Hur tycker det det fungerar för er att arbeta utifrån Barnkonventionen?

Skillnad sen det blev en lag?

– Jag tycker inte att det är någon större skillnad, men alla är ju medvetna är att det är en lag nu. Och alla är medvetna om barn och ungas rätt till kultur, då vi haft projekt tidigare. Vi har till exempel undervisning på sarskolan sedan tidigare.

– Men det finns ett jättejobb att göra – det är ju klart.

Vad behövs det mer av anser du när det gäller ungas inflytande i kulturskolorna överlag? Kunskap, nätverk, ledning, stöd till ledare?

– Jag tycker att nätverk och att lära av varandras idéer vore bra. Umeås modell ju är superintressant till exempel – den vill jag gärna ta del av!

– Att mötas och utbyta erfarenheter behövs och man behöver prata om goda exempel. Man behöver också lära av andra verksamheter som till exempel grundskolornas elevråd.

– Utvecklingsbidrag från utvecklingsområden Kulturrådet har varit toppen att kunna ansöka om – vi har till exempel ansökt för sådant som samverkan med fritidsgårdar – så det fungerar bra. Det har dock funnits problem med att bidraget är kortsiktigt så att man måste kasta ur sig nya projekt varje år, men det har blivit lite bättre i och med att man nu kan söka för fler år.

EXEMPEL LINDESBERG

Kulturpolitisk vision

Lindesbergs kommun skall ha ett brett, levande och attraktivt kultur- och föreningsliv för alla. Kulturen skall vara en naturlig del av vardagen, i skolan, på arbetsplatsen och på fritiden. Alla skall i Lindesbergs kommun finna någonting kulturellt att engagera sig i, antingen som besökare eller aktiv utövare.

I **Lindesbergs kommunala barnkulturplan** anges hur samverkan ska ske mellan skola och kultur.

• **Samverkan kring kulturutbud:** En representant för vardera förskola, grundskola, gymnasieskola, kulturskola samt kulturenheten träffas terminsvis för att samverka och stämma av kring kulturut-

budet så att insatserna kompletterar varandra och att hela åldersspannet av barn och unga får tillgång till kulturaktiviteter.

• **Kulturombud:** Förskola, grundskola och gymnasieskola utser kulturombud på respektive skolenhet. Kulturombuden och kommunens kultursamordnare har återkommande träffar under läsåret.

• **Barn och ungas delaktighet:** Varje skola inhämtar önskemål och idéer från sina elevrepresentanter så att barn och unga blir involverade i urvalsprocessen. På vissa skolor finns elevråd med inriktning kultur. Skolorna tar med elever till utbudsdagarna i Örebro som Region Örebro län anordnar. Eleverna är sedan med och ger förslag på olika Skapande skola-aktiviteter.

Läs mer på lindekultur.se

KONKRETA TIPS FÖR ATT GÖRA VERKSAMHETEN MER INKLUDERANDE

CHEF

Från chef till chef - tips från chefer som varit med i projekt med fokus på ökad delaktighet och inflytande i kulturskolan

»Börja i liten skala med skarpa projekt som är möjliga att genomföra inom en relativt snar framtid«

GÖR RÄTT FRÅN BÖRJAN

Ta med ungdomarna från start men inventera och arbeta samtidigt med personalen och deras inflytande i verksamheten. Våga fråga barnen och ungdomarna vad de tycker om olika delar verksamheten. Ett bra sätt kan vara att låta deltagare i projektet intervjua andra deltagare. Glöm inte att få med de yngsta barnen också! Var inläst och ta stöd av Barnkonventionen.

TA HJÄLP UTIFRÅN OCH INSPIRERAS AV ANDRA

Lär både av experter och andra kulturskolor. Studera effekten av ökad delaktighet i andra sammanhang. Ta in en inspiratör och ha en uppstartsdag med pedagoger och ungdomar. Försök i största möjliga mån skapa förutsättningar för all personal att medverka i projektet.

LÖP LINAN UT

Ber du om idéer måste du också ge förutsättningar och ramar för att sätta fokus på frågan.

VÅGA UTMANA OCH STÅ PÅ DIG

Kör ni fast - gå djupare och fråga vilka normer som styr er verksamhet idag. Utmana både dina egna och andras föreställningar om hur ni arbetar med delaktighet och inflytande. Ha inte en färdig bild av hur inflytande ser ut. Fråga er om det finns andra nivåer, aspekter, förhållningssätt att arbeta med än de som ni redan arbetar med idag.

HA KORTSIKTIGA OCH LÅNGSIKTIGA MÅL

Börja i liten skala med skarpa projekt som är möjliga att genomföra inom en relativt snar framtid. Man måste uppleva framgång ganska snabbt för att behålla elden och väcka mersmak och förståelse för vad elevinflytandet kan innebära. Låt samtidigt större förändringar i rutiner och arbetssätt ta tid.

BYGG IN LÖPANDE RUTINER FÖR ÖKAD DELAKTIGHET I VERKSAMHETEN.

Tydliggör kraven och förväntningarna både i lärarnas uppdrag men även i form av årshjul som kan fånga upp kulturskolans utveckling i stort gällande delaktighet och inflytande. Ge kontinuerlig återkoppling till medarbetare och deltagare i projektet. Ta upp frågan om delaktighet och inflytande i utvecklingssamtal med lärare.

UTSE EN ELEVINFLYTANDE- AMBASSADÖR I KOLLEGIET

Hon eller han kan hjälpa att hålla frågan aktuell under möten och skapa kontinuitet i arbetet. Ett delegerat uppdrag skapar också engagemang och större ansvarskänsla. Skapa informella mötesplatser mellan pedagoger, elever och ledning. Det skapar möjligheter till en närmare relation mellan personal och elever i verksamheten. Det bygger möjligheter till ökad dialog och inflytande i vardagen och - inte bara i enskilda projekt.

ÖKA KULTURSKOLANS VÄRDE

Se utvecklingsarbetet som ett sätt att modernisera verksamheten och bli en mer attraktiv arbetsgivare. Det stärker också argumenten

kring kulturskolan som en viktig aktör i barn och ungdomars demokratiska fostran. Genom mer engagerade medarbetare och ungdomar stärker du också kulturens ställning gentemot politikerna i kommunen.

LYFT BLICKEN MOT KOMMUNEN

Försök sätta in den egna verksamheten i kommunens övergripande strategi för en värdefull fritid för barn och unga.

UTVÄRDERA LÄNGS RESANS GÅNG

Satsa på formativa utvärderingar som fångar processen, inte endast resultatet. Det gör det möjligt att korrigera projektet under tiden det pågår och inte bara dra slutsatser efter att det genomförts.

PEDAGOG

Så här kan du arbeta som pedagog!

Från lärare till lärare och tips från elever som varit med i projekt med fokus på ökad delaktighet och inflytande i kulturskolan

»Hitta sätt att återkommande få in synpunkter från dina elever på ett sätt som du känner dig bekväm med«

Till dig som inte funderat så mycket på det här med inflytandefrågor

Kunskap ger trygghet: Se till att få fortbildning kring demokrati och demokratiprocesser. Leta upp kurser eller bjud in föreläsare för att få en bättre förståelse för varför elevinflytande är så viktigt. Ta del av information från andra kulturskolor där man har satsat på ett ökat elevinflytande. Genom att visa vilka positiva effekter det ökade elevinflytandet har inneburit för dessa skolor kan du hitta inspiration för ett stärkt arbete på din egen kulturskola.

Satsa på dialog: Det gäller både dialog med elever men också med skolläda och med andra lärare. Hitta sätt att återkommande få in synpunkter från dina elever på ett sätt som du känner dig bekväm med. På vilket sätt kan ditt arbete bli bättre och underlättas genom att lyssna på eleverna?

Ge det en prövoperiod: Även om du inledningsvis känner dig skeptisk till ett system eller projekt som innebär ökat elevinflytande så prova det under en begränsad period. Se det som en prövoperiod snarare än som något definitivt och se ett ökat elevinflytande som en successiv process där du likväl som dina elever successivt kan hitta sätt att samarbeta ännu bättre.

Bygg på dina styrkor: Fundera vilka styrkor du har som du kan slipa ytterligare genom ett stärkt elevinflytande. Tänk inte bara på svagheter som du behöver förändra.

Till dig som vill förbättra delaktigheten och inflytandet på kulturskolan men inte riktigt vet var du ska börja

Börja med något litet: Om det är svårt att komma igång kan det vara en bra idé att avgränsa och konkretisera ett projekt till vad som faktiskt är görbart. Börja i det lilla istället för att över en natt försöka förändra strukturen helt på kulturskolan.

Fokusgrupper och intervjuer med

eleverna: Ett bra sätt att starta upp ett projekt med elevinflytande är att olika fokusgrupper av elever utför intervjuer med de andra eleverna på skolan. Frågorna kan beröra vad de vill ändra på, men också vad de är nöjda med inom verksamheten. På det sättet får man ett bra underlag för att kunna börja ett förändringsarbete som bygger på elevernas önskemål.

Starta elevråd/elevforum: Att starta ett elevråd på skolan kan vara ett första viktigt steg för att få elevinflytandet att öka. Många elever verkar anse att elevrådet är allt för formellt så ett alternativt är att bara starta ett elevforum, där man har mindre fasta regler och ett mer flexibelt arbetssätt jämfört med ett traditionellt elevråd.

Hitta en mentor eller inspirationskälla:

Hitta en person att bolla idéer med. Det kan handla om en kollega, en chef eller en rektor på skolan. Alternativt kan man också bjuda in personer utifrån som representanter för andra kulturskolor som har kommit längre med systemet.

Brainstorma: För att komma igång kan en bra idé att tillsammans med dina elever "brainstorma" kring hur man ska kunna öka elevinflytandet på skolan. Kombinera gärna med någon annan aktivitet och gör det till något roligt och/eller mysigt, eventuellt utanför skoltid.

Skapa "hängytor": Om eleverna har speciella ytor att umgås med varandra på utanför lektionstid så föds också nya idéer om vad det är man vill ändra på och ha inflytandet till. Därför kan en viktig strategi vara att ta fram ytor, som exempelvis skolkaféer, där eleverna kan umgås med varandra utanför själva utvisningen.

Till dig som kommit en bra bit på vägen men vill förbättra arbetet med delaktighet och inflytande ännu mer

Utvärdera mera: Det är viktigt att utvärdera de redan genomförda projekten, som har till syfte är att stärka elevinflytandet, om man vill att tänket ska leva vidare. Ta fasta på vad i projektet som fungerade bra och försök bena ut vad som fungerade mindre bra. Ett speciellt tillvägagångssätt för detta är den så kallade "börja-fortsätta-sluta"-metoden. Enligt denna metod kan man ställa frågor som: "Vad i skolorna saknas, vad behöver vi börja med?", "Vad vill vi fortsätta med efter avslutat projekt?" samt "Vad bör vi sluta med, vilka arbetssätt motverkar ett ökat elevinflytande?".

Stärk elevrådet ytterligare: Hos de skolor som redan har ett fungerande elevråd kan man satsa på att förstärka detta ytterligare genom att göra det mer självständigt gentemot lärare och skolledning. På det sättet kan elevinflytandet bli en integrerad och självständig del av verksamheten.

Gör undervisningen mindre statisk: Bra undervisning bygger ofta på personkemi. För att få tänket med elevdelaktighet att leva vidare kan en bra idé vara att man gör något slags rullande schema där olika lärare får undervisa olika elever. Kanske fungerar inte personkemin alltid mellan dig och en viss elev. Men när den väl gör det kan man också märka att elevens delaktighet i undervisningen ökar. Ett annat sätt att göra under-

visningen mindre statisk är att satsa mer på ensemblespel där elever med olika instrument spelar tillsammans. Detta kan stärka elevdelaktigheten genom att det kan vara lättare att komma på vad man vill ha inflytande om när man är fler elever.

Undersök intresset för ett faddersystem:

Genom att be elever vara faddrar åt de yngre kan de senare redan från början inse att det faktiskt spelar någon roll vad de tycker. De äldre faddrarna fungerar som förebilder och kan lära de yngre vad elevinflytande innebär. De yngre eleverna kanske inte heller vågar gå direkt till lärarna för att framföra sina åsikter, därför kan det vara bra att istället gå via sin äldre fadder.

Inför kvalitetsmärkning: Precis som att vissa varor miljömärks i butiken skulle man kunna införa ett system med kvalitetsmärkning/certifiering, där vissa villkor måste vara uppfyllda för att kulturskolan ska kunna sägas arbeta aktivt för ett ökat elevinflytande. Exempel på sådana villkor skulle kunna vara huruvida det finns ett elevråd på skolan, om eleverna får chansen att välja repertoar till sina julshower och teateruppsättningar, om det finns speciella rum där elever kan ses utanför undervisningen etc. På så sätt kan ytterligare incitament skapas för att arbeta med delaktighet och inflytande utifrån olika perspektiv.

Filma lektioner: Filma lektionerna och i efterhand analysera tillsammans med kollegor kan vara ett bra sätt att ytterligare finslipa det egna förhållningssättet mot eleven/eleverna.

Pröva på elevutbyten: Skapa möjligheter till elevutbyten med andra kulturskolor eller kanske rent av andra länder!

OM DELAKTIGHET

MER ÄN ATT BESTÄMMA!

Delaktighet är inte detsamma som att bestämma. Det är mer än så. Det krävs att barn och unga har tillräcklig kunskap och information för att bilda sig åsikter. Att de får tid och utrymme att faktiskt bilda sig åsikter (eller att välja att låta bli). Det kräver också att det finns olika sätt för dem att uttrycka sina åsikter. En del kanske behöver träffas i en mindre grupp flera gånger och andra kanske gillar möten i storgruppsformat. Någon kanske vill skriva och andra kan uttrycka sig bäst genom bild och lek. Barn och unga med till exempel behov av kommunikationsstöd kan ha behov av att uttrycka sina åsikter på ett specifikt sätt. För att ett barn/en ung person ska ha varit delaktig enligt Barnkonventionen krävs också att hen har blivit lyssnad till, och att hen har fått tydlig återkoppling på hur åsikterna har beaktats.

RÄTTEN TILL DELAKTIGHET

Rätten till att delta gäller alla barn och unga. Det är också en del av de ungdomspolitiska målen att unga ska ha makt att forma sina liv och inflytande över samhällsutvecklingen. Det betyder att vi ska jobba för att varje barn och ung person ska kunna påverka inte bara sitt liv utan också saker som sker i samhället runt dem. Att det gäller varje barn och ung person ställer krav på oss. Barn och unga med funktionsnedsättningar, barn och unga som lever i s.k. socialt utsatta områden, barn och unga som lever i fattigdom, barn och unga som är

nyanlända och barn och unga som lever i familjer där det finns hedersrelaterat förtryck är bara några exempel på grupper som vi behöver arbeta aktivt med att inkludera.

FRIVILLIGHET

Att delta aktivt och att göra sin röst hörd är en rättighet, men inte en skyldighet för barn och unga. Det är alltså helt okej att välja att inte delta, att inte uttrycka en åsikt och att inte vilja ha inflytande. Vi ska självklart jobba aktivt för att inkludera, men glöm inte bort att deltagandet måste vara frivilligt.

BEMÖTANDE OCH SYNSÄTT

Det bemötande ni ger barn och unga är en nyckel till ett framgångsrikt arbete med delaktighet. Ni behöver i alla samtal med målgruppen förvänta er att de kan vilja bidra och därför måste ni vara beredda att lyssna. Många barn och unga uttrycker att de sällan känner sig lyssnade till och att vuxna inte tar dem på allvar. Ett positivt synsätt på barn och unga både som grupp och individer ska vara självklart i all kulturskoleverksamhet.

KOM IGÅNG MED ATT ARBETA MED DELAKTIGHET

Börja med att dela in verksamheten i tre delar. **Den som barn och unga kan bestämma över själva, den som ni bestämmer över tillsammans** och **den som personalen bestämmer över**. Det är bra om ni både för er själva i personalgruppen och tillsammans

med era besökare diskuterar vilka delar av verksamheten som passar i vilken box. En del frågor kommer att växla mellan de olika boxarna så det är smart att alltid se arbetet som en pågående process som är öppen för förändringar.

FYRA FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR ATT NÅ DELAKTIGHET

Tydlighet – Alla som deltar har rätt att veta vad det är de deltar i, vilka möjligheter det finns att påverka och hur processen kommer att se ut.

Icke-diskriminering – Ett aktivt och kontinuerligt arbete för att motverka alla former av diskriminering. Vilka deltar och vilka gör det inte? Vi behöver alltid förbättra arbetet för att fler personer och grupper ska komma till tals.

Relevans – De frågor som diskuteras måste vara relevanta för de barn och unga som deltar om de ska vilja delta.

Respekt – Respektera både besökarna och deras åsikter. Genom att vara nyfiken och öppen för vad besökarna kommer att uttrycka kan ni skapa en miljö där fler känner sig trygga att uttrycka sina åsikter.

DELAKTIGHET – EN PROCESS I FEM STEG

När barn och unga är delaktiga i beslut finns det fem steg som är viktiga delar i processen. Ibland går de fem stegen blixtn snabbt under ett samtal och ibland är det långa processer som tar flera månader. Delaktighet är inte något ni blir klara med eller kan bocka av på en checklista. Det är en uppgift som ni arbetar med för att förverkliga varje dag.

1. INFORMATION

Relevant och anpassad information om vilka förutsättningar som gäller.

2. ÅTERKOPPLING PÅ RESULTATET

3. BILDA ÅSIKT

Ensam eller tillsammans med andra.

4. FÅ ÅSIKTEN BEAKTAD

5. UTTRYCKA ÅSIKT

På ett sätt som fungerar för barnet eller den unga.

DELAKTIGHETSSPANING – ÖVNING FÖR PERSONALGRUPPEN

1. ANVÄND POST-IT LAPPAR och be alla att skriva ner områden där besökarna är delaktiga i beslut eller i att skapa verksamhet. Läs upp lapparna för varandra och ta bort eventuella dubletter.

2. DISKUTERA INOM VILKA områden ni skulle kunna utveckla arbetet med delaktighet. Använd era egna lappar och punkterna nedan som utgångspunkt för diskussionen, men lägg gärna till fler om ni märker att något fattas. Meningen med diskussionen är inte att barn och unga ska vara delaktiga i allt, utan att ni ska diskutera vilka gränser ni har för arbetet med delaktighet.

- Löpande verksamhetsplanering på lång och kort sikt
- Större event
- Lokalernas utformning
- Målgrupp för delar av verksamheten (tex tjejkvällar, hbtq-kvällar etc.)
- Öppettider
- Utvärdera verksamheten ur ett rättighetsperspektiv, tex avseende trygghet, tillgänglighet, icke-diskriminering och delaktighet
- Utveckling av verksamheten
- Utvärdering av personalen på individnivå
- Lönesättning av personal

- Trivselregler
- Rekrytering av ny personal
- Budget för hela verksamheten
- Budget för delar av verksamheten
- Marknadsföring av verksamheten

3. NU SKA NI BLI MER SPECIFIKA och prata om vem som bestämmer vad. Rita upp de tre boxarna (eller använd riktiga lådor) och diskutera tillsammans vilka frågor där barn och unga bestämmer, där ni bestämmer tillsammans och där endast ni i personalgruppen bestämmer.

4. AVSLUTA DISKUSSIONERNA med att gemensamt välja en eller ett par lappar som ni skulle vilja flytta till en annan box och diskutera hur ni skulle kunna göra det.

STÖD TILL SAMTALSLEDAREN

Skillnaden mellan delaktighet, inflytande och att bestämma kan vara lite svår. Använd gärna konkreta exempel för att förtydliga. Många lappar kommer att passa in i flera boxar, lite beroende på situation. Som samtalsledare är det din roll att driva diskussionerna vidare och hålla dem nära er verklighet för att ni ska ha så mycket nytta som möjligt av diskussionerna.

TIPS FÖR UTVECKLING!

Gör gärna övningen först med personalgruppen och sedan med besökarna i er verksamhet.

KULTURSKOLAN

– HISTORISKT BAKGRUND OCH NATIONELL POLITIK¹

De kommunala musikskolorna växte successivt fram i allt fler kommuner under 1940-talet och kom att bli en del av det svenska välfärdsbygget. En bildningstanke om att ge barn och unga möjlighet till en meningsfull fritid, oavsett föräldrarnas ekonomiska förutsättningar, låg till grund för utvecklingen; att arbetarklassen borde få tillgång till det borgerliga bildningsideal som tidigare varit reserverad för de övre klasserna. Där fanns också en önskan om att samla och fostra människor med musiken i centrum:

»Med kårer, körer och till viss del instrumentalundervisning, blir musiken det medel som lyckas samla människor och etablera sunda fritidssysslor och därmed även bidra till att hålla spriten och den hotande misären i schack«.

Verksamhetens framväxt hängde också nära samman med entusiasmen från de eldsjälar som kom att anställas som musikledare, dvs. de personer som med ett brinnande intresse för musik tog ett lokalt förankrat ansvar för att driva på utvecklingen av musikskolor. Dessa hade ofta en bakgrund som folkskollärare/kantor eller hade verkat som musiker inom en militär- eller symfoniorkester.

Musikskolorna fick av denna anledning stora lokala variationer, där den enskilde musikledaren och dess anställda satte sin personliga prägel på verksamheten.

Lärarna som rekryterades till de första musikskolorna kunde bestå av arbetslösa restaurang- eller militärmusiker, flyktingar med musikbakgrund och musikaktiva lärare i folkskolan och på läroverken, vilka nu kunde komplettera sina tjänster eller få en helt ny sysselsättning.

Deras pedagogiska yrkesmässighet var av naturliga skäl helt beroende av de personliga förutsättningarna. Det var först på 1960-talet, när Stockholms musikpedagogiska institut (SMI) grundades, som fortbildning av anställda lärare kom igång. Så sent som 1977 saknade 60 procent av lärarna pedagogisk utbildning. Utvecklingen gick fort och efter en viss inbromsning under andra världskriget hade den kommunala musikskolan vuxit till att 1966 omfatta cirka 100 000 barn och unga.

Musikverksamheten i kommunernas regi har visserligen fått olika organisatorisk utformning på olika orter, men överallt har man lagt tyngdpunkten på en tidig musikalisk fostran.

Under musikskolornas första decennier kom undervisningen att domineras av blåsinstrument, mycket på grund av att det var just

¹ Den historiska bakgrunden i detta avsnitt bygger i huvudsak på framställningen i Kulturskoleutredningen

”En inkluderande kulturskola på egen grund”.

blåsmusiker som fanns till hands vid rekryteringen av lärare till musikskolan men också för att samhället hade ett behov av blåsorkestrar vid olika högtidligheter och evenemang.

Svenska kommunförbundet hade engagerat sig i utvecklingen av de kommunala musikskolorna och gav 1976 ut skriften "Den kommunala musikskolan". Skriften kom att

sätta stort avtryck på landets verksamheter som hittills hade verkat helt utan någon form av gemensamma ramar. Två styrdokument som Kommunförbundet menade att musikskolorna borde förhålla sig till var FN:s barnkonvention och det allmänna skolväsendets dåvarande läroplan. Detta var och är hittills den första och enda ansatsen att göra

musikskolornas verksamhet mer enhetlig:

Undervisningen i musikskolan ska vidga och fördjupa elevernas musikupplevelser och ge dem förutsättningar att förstå olika slag av musik.

- Den ska bidra till att öka elevernas uttrycksförmåga och deras möjligheter till kontakt med människor.
- De instrumentala/vokala färdigheterna ska utvecklas efter vars och ens intresse, så att musiken kan bli en meningsfull och stimulerande fritidsaktivitet.
- Undervisningen ska möjliggöra för elever som så önskar att senare aktivt delta i musiklivet som medlemmar av olika slag av ensembler och/eller som lyssnare.
- Elever med särskilt stort musikintresse eller goda förutsättningar för musikalisk yrkesverksamhet ska erhålla sådan undervisning som kan ligga till grund för högre musikutbildning.

NATIONELL POLITIK

KULTURSKOLEUTREDNINGEN

»EN INKLUDERANDE KULTURSKOLA PÅ EGEN GRUND«

Statsminister Stefan Löfven deklarerade i 2014 års regeringsförklaring att en nationell strategi för kulturskolan skulle tas fram. Ett första steg var Kulturskoleutredningen som startade 2016. Utredningens uppdrag var att ta fram förslag till en nationell strategi för den kommunala musik- och kulturskolan. Utredningen lämnade bland annat förslag och bedömningar som gäller hur staten kan bidra till att göra den kommunala musik- och kulturskolan mer tillgänglig och jämlik.

»Kulturskolorna är inne i ett brytningsskede som utmärks av en strävan efter ett breddat utbud av kulturuttryck och en ökad inkludering av barn och unga.«

Samtidigt står kommunerna under de närmaste åren inför stora behov av nyanställningar på grund av lärarkårens höga genom-

snittliga ålder. De lärare som nu anställs kommer att prägla kulturskolornas inriktning under lång tid framöver.

När det gäller ungas inflytande har utredningen kommit fram till följande:

Kulturskolan bör präglas av hög kvalitet och en konstnärlig och genremässig bredd med verksamhet inom tre eller flera konstuttryck. Många före detta musikskolor har vidgat sitt utbud till att omfatta fler konstuttryck än musik vilket utredningen menar är ett viktigt steg mot att inkludera fler barn och unga. Det är av stor betydelse att fler kommuner påbörjar denna utveckling av flera skäl; för att bättre möta barns och ungas breda intressen, för att svara upp mot samtida konst- och kulturuttryck och för att ta vara på kulturskolans potential som en mötesplats över konstområdesgränser. Med grund i en mångfald av konstuttryck och med tradition och nyskapande sida vid sida, kan kulturskolan vara i fas med samhällsutvecklingen och på så sätt vara en relevant och värdefull aktör i kulturlivet.

Tillämpa en pedagogik som utgår från barnets egna erfarenheter och intressen

Utredningen menar att Kulturskolans verksamhet bör utgå ifrån det demokratiska uppdraget om alla barns rätt till kultur. Det är för många av landets kulturskolor också det vanliga sättet att bedriva verksamheten på och handlar ofta om att med elevernas egna erfarenheter och intressen som utgångspunkt möta unga i den kultur där de befinner sig. Kulturskolans verksamhet genomförs ofta i ett lärande sammanhang som är anpassat efter elevens behov och intressen där individens konstnärliga, personliga och sociala utveckling står i centrum för verksamheten.

Ge barn och unga goda förutsättningar att ha inflytande på verksamhetens utformning och innehåll
Utredningen menar att barn och unga bör ges goda förutsättningar att ha inflytande på verksamhetens utbud, utformning och innehåll. Detta förutsätter en öppenhet för att ge barn och unga inflytande men också att uppnå en balans mellan ungas medbestämmande och den professionella kompetens och erfarenheter som kulturskolans ledning och lärare har. De barn och unga som vill fördjupa sina kunskaper ska ges möjlighet till det.

Aktivt verka för att kommunens barn och unga har kännedom om kulturskolan och ges likvärdig möjlighet att delta i dess verksamhet

Det är utredningens mening att kulturskolans uppdrag är att nå barn och unga oavsett bakgrund. Kulturskolan finansieras av offentliga medel och är i dag kommunernas näst största utgift på kulturområdet. Det bör ingå i kulturskolans uppdrag att aktivt verka för att alla barn oavsett bakgrund och förutsättningar känner till vad kulturskolan är och vad den kan erbjuda. Utifrån detta ska goda förutsättningar ges för de barn och unga som blir intresserade, att delta. Barn och unga med funktionsnedsättning har inte samma möjligheter att få utöva och uppleva konst och kultur i kulturskolan som andra barn. Utredningen vill särskilt lyfta fram dessa individers rätt till kultur.

Arbeta i bred samverkan och bedriva en utåtriktad verksamhet gentemot det övriga samhället

Utredningen betonar vikt av samverkan som kan göra det möjligt att bättre ta vara på de samlade kulturresurserna i ett län i form av kulturverksamheter, kulturinstitutioner, kulturaktörer med kommun, landsting eller staten som huvudman, liksom det fria kulturlivet. En sådan samverkan kan bidra till att öka barns och ungas tillgång till ett varierat

och brett kulturskoleutbud. En utåtriktad och synlig kulturskola är viktig för deltagarnas trivsel och för verksamheten. Att regelbundet få visa upp sig och sina färdigheter inför publik ger ett konkret mål och en känsla av att befinna sig i ett meningsfullt sammanhang.

KULTURRÅDET – STATS BIDRAG PÅ 100 MILJONER

Sedan 2016 fördelar Statens Kulturråd projektmedel till kommunernas kulturskoleverksamhet. Medel har gått till satsningar som syftar till att bredda deltagandet samt utveckla kvalitet i verksamheten. På myndigheten har *Kulturskolecentrum* inrättats. Uppgiften är att fördela bidrag, samla statistik, synliggöra forskning samt arbeta med frågor runt kompetensförsörjning.

KULTURSKOLEKLIVET

Kulturskoleklivet är en nationell utbildningssatsning för att svara mot behovet av fortbildning och fler utbildade kulturskolepedagoger i kulturskolan. Resurser fördelades första gången 2018. De lärosäten som ingår är Lunds universitet, Göteborgs universitet, Umeå universitet, Stockholms universitet, Stockholms konstnärliga högskola och Stockholms Musikpedagogiska Institut. Ambitionen är, när satsningen är fullt utbyggd, att erbjuda 150–200 utbildningsplatser per år.

En kommunal kulturskola för framtiden - en strategi för de statliga insatserna

Propositionen (2017/18:164) ”En kommunal kulturskola för framtiden - en strategi för de statliga insatserna” beslutades i riksdagen den 23 maj 2018. Regeringen föreslår en nationell strategi för den kommunala kulturskolan. Strategin innehåller ett nationellt mål för statens insatser som syftar till att bland annat främja en mer tillgänglig och jämlik kulturskola av hög kvalitet i såväl utbud som undervisning.

KULTURSKOLERÅDETS ARBETE MED UNGAS INFLYTANDE

Kulturskolerådets uppgift är att arbeta för medlemmarnas intressen genom att opinionsbilda, driva utvecklingsprojekt och sprida metoder och lärande exempel.

Det finns mycket material om projekt, filmer och annat på vår hemsida **kulturskoleradet.se**. Vi sprider även kunskap genom vår tidning Kulturskolan magasin och den årliga konferensen Kulturskoledagarna - tema 2021 kommer vara just "Ungas inflytande och delaktighet".

Kulturskolerådet har vid ett flertal tillfällen opinionsbildat för ungas inflytande. Ett exempel är i remissyttrandet till Kulturskoleutredningen. Där vi föreslår rådet en definition av kulturskoleverksamhet:

»En offentlig verksamhet där barn och unga får lära, utöva och uppleva konstuttryck, delta i utvecklande sammanhang tillsammans med andra barn och unga med stöd av pedagogiskt och konstnärligt utbildade pedagoger samt delta i utåtriktad verksamhet genom frivilliga val. Verksamheten ska efter lokala förutsättningar erbjuda en mångfald av konstuttryck och genrer utifrån barns intresse och behov. Barn och unga ska ha ett gott inflytande över verksamhetens utformning och innehåll. Verksamheten ska verka för att vara väl

känd och tillgänglig så att alla erbjuds goda möjligheter att delta«.

UTVECKLINGSPROJEKT

Kulturskolerådet har genomfört utvecklingsprojektet "Om vi fick bestämma" som avslutades 2015 och syftade till att förnya kulturskolornas verksamhet genom att ge barn och ungdomar en ökad delaktighet. För barnens skull – men i lika hög grad för att förbättra verksamheten. I projektet ingick ett 20-tal musik- och kulturskolor från hela Sverige som deltog med egna utvecklingsprojekt som utgick från tankar och idéer hos barn och unga. Elever med funktionsnedsättningar var i särskilt fokus. Deltagarna fick utbildning i FN:s konvention för barnets rättigheter och fick prova och utveckla metoder för inflytande och delaktighet. Kulturskolerådet och LSU (Sveriges Ungdomsorganisationer) var projektägare och Demokratiakademin, Unga Berättare/Kulturskolan Stockholm och Föreningen Pascal var samarbetspartners.

Erfarenheter från projektet omarbetades till olika typer av resurser som kan vara till stöd för dig som är elev, pedagog eller chef i kulturskolan och som vill stärka barn och ungdomars delaktighet och inflytande i verksamheten. Information om projektet, filmer och annat material finns tillgängligt på kulturskoleradet.se

ENKÄT OM UNGAS INFLYTANDE VÅREN 2020

Under våren 2020 genomförde Kulturskolerådet en enkätundersökning som gick ut till kulturskolecheferna i landet. 193 kommuner svarade (av de 285 kommuner som har musik- eller kulturskola). Studiens resultat visar att unga har ett ganska begränsat inflytande över kulturskolornas kursutbud och verksamhet. 70 procent bedömer att unga har ett litet eller väldigt litet inflytande över utbud. Unga har däremot ett stort inflytande över undervisningsformerna. 78 procent bedömer att barn och unga har ett högt eller ett väldigt högt inflytande över undervisningsformerna.

Enkäten visar också att 93 procent uppger att de har ett aktivt arbete för att möta ungas intresse av ämnen och uttryck. Men den visar på ett stort behov av att stärka nätverk mellan unga men också mellan chefer i syfte att stärka ungas inflytande.

Mindre än hälften, 45 procent, har en plattform där unga självständigt har möjlighet att påverka, exempelvis genom elevförening. 23 procent uppger att det sker via föreningen RUM. 21 procent svarar att det sker på annat sätt, sju procent via annan elevförening än RUM och fyra procent svarar att de inte vet.

UTMANINGAR KOPPLAT TILL INFLYTANDE

Några svar visar att det kan finnas inbyggda utmaningar och att Kulturskolerådet behöver utmana och stimulera till diskussion. Ett exempel är att kulturskolan på vissa håll kan

ha ett mer normativt utbildningsuppdrag där tradition, mål om mångfald av uttryck och stilar samt inriktning på verksamheten inte alltid är liktydigt med ungas perspektiv och intressen. Det kan också handla om att visa respekt för sakkunskap och kompetens hos lärarna och deras roll; unga vet inte alltid vad de behöver kunna för att komma dit de vill. Kulturskolan kan ha ett komplext uppdrag. Ledarna och kulturskolorna sitter också fast i den kompetens de har i sina pedagoger och måste ofta utgå från det. Förändring kan därför inte alltid ske på en gång.

Det finns också i en utmaning att de kan bli så att man skapar strukturer som ”ser bra ut”, men som egentligen inte i realiteten gör att unga får mer inflytande. En annan fråga som rests är om vi verkligen vill ge barn och unga mer inflytande. Några menar att det ibland finns åsikter bland chefer och pedagoger, att unga inte ska ha mer inflytande, av olika skäl, exempelvis genom att kulturskoleverksamhet på vissa håll är en utbildning där unga inte kan veta sitt eget bästa utifrån en bildningsresa.

En annan utmaning finns kopplat till utförarfrågan. Några menar att ungas reella inflytande kan öka om det finns fler aktörer än kommunen som bedriver verksamhet och att då verksamheten bättre skulle möta ungas intressen. Andra ser detta som en negativ utveckling, om kulturskolan skulle bli mer marknadsorienterad eller elevstyrd, då det kan påverka mångfald av uttryck.

BARNKONVENTIONEN I KORTHET

Artikel 1 Som barn räknas varje människa under 18 år.

Artikel 2 Alla barn har samma rättigheter och ska skyddas mot alla former av diskriminering.

Artikel 3 Vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.

Artikel 4 Varje stat har ansvar för att barns rättigheter uppfylls och ska använda sina resurser till fullo för att det ska ske. Där det behövs ska stater samarbeta internationellt.

Artikel 5 Barnets föräldrar eller annan vårdnadshavare har ansvar för barnet och ska utifrån utvecklingen av barnets egen förmåga ge ledning och råd när barnet utövar sina rättigheter.

Artikel 6 Varje barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling.

Artikel 7 Barnet har rätt att få ett namn och ett medborgarskap från födseln. Barnet har rätt att, så långt det är möjligt, få veta vilka dess föräldrar är och få deras omvårdnad.

Artikel 8 Barnet får inte berövas sin identitet, medborgarskap, namn och släktförhållanden.

Artikel 9 Barnet ska inte skiljas från sina föräldrar om det inte bedöms vara nödvändigt för barnets bästa.

Artikel 10 Barnet har rätt att återförenas med sin familj om familjen splittrats. Ansökningar från barn eller föräldrar som vill återförenas över statsgränser ska behandlas på ett positivt, humant och snabbt sätt.

Artikel 11 Ett barn får inte föras bort eller hållas kvar i utlandet utan tillstånd. Stater ska enskilt och tillsammans bekämpa detta.

Artikel 12 Barnet har rätt att fritt uttrycka åsikter i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Artikel 13 Barnet har rätt till yttrandefrihet. Barnet har rätt att söka, ta emot och sprida information och tankar av alla slag, i tal, skrift, tryck, konstnärlig form eller på andra sätt som barnet väljer. Detta med respekt för andra personers rättigheter.

Artikel 14 Barnet har rätt till tankefrihet, samlivsfrihet och religionsfrihet.

Artikel 15 Barnet har rätt till föreningsfrihet och till fredliga sammankomster.

Artikel 16 Barnet har rätt till ett privatliv.

Artikel 17 Barnet har rätt att få tillgång till information och material från olika källor, som internet, böcker, radio och tv. Staten ska uppmuntra att det skapas material som är av värde för barn och som inte är skadligt.

Artikel 18 Barnets föräldrar eller vårdnadshavare, har gemensamt ansvar för barnets uppföstran och utveckling, med statens stöd. De ska låta sig vägledas av vad som bedöms vara barnets bästa.

Artikel 19 Barnet ska skyddas mot alla former av fysiskt och psykiskt våld, mot övergrepp, vanvård och försumlig behandling, mot misshandel och utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp. Staten är ansvarig för att ha fungerande system för att skydda barnet.

Artikel 20 Ett barn som inte kan bo kvar i sin hemmiljö har rätt till skydd och stöd från staten, samt rätt till alternativ omvårdnad.

Artikel 21 Vid adoption ska staten säkerställa att största vikt ges till vad som bedöms vara barnets bästa.

Artikel 22 Ett barn som söker flyktingstatus eller anses som flykting har rätt till skydd, hjälp och alla rättigheter i Barnkonventionen, oavsett om barnet kommer ensamt eller tillsammans med föräldrar eller annan person. Ett barn har även rätt att spåra och hitta sina föräldrar och andra familjemedlemmar.

Artikel 23 Ett barn med fysisk eller psykisk funktionsnedsättning har rätt till ett fullvärdigt och anständigt liv samt hjälp som främjar tilltron till den egna förmågan och möjliggör barnets aktiva deltagande i samhället

Artikel 24 Barnet har rätt till bästa möjliga hälsa, tillgång till hälso- och sjukvård samt till rehabilitering. Traditionella sedvänjor som är skadliga för barnets hälsa ska avskaffas.

Artikel 25 Ett barn som har omhändertagits av myndigheter för omvårdnad, skydd eller behandling har rätt till regelbunden översyn av sin behandling och sitt omhändertagande.

Artikel 26 Varje barn har rätt att till social trygghet, inklusive socialförsäkring.

Artikel 27 Varje barn har rätt till den levnadsstandard som krävs för barnets fysiska, psykiska, andliga, moraliska och sociala utveckling

Artikel 28 Barnet har rätt till utbildning.

Grundskolan ska vara obligatorisk och gratis.

Artikel 29 Utbildningen ska hjälpa barnet att utveckla personlighet och förmågor, utveckla respekt för mänskliga rättigheter och utveckla en anda av förståelse, fred och tolerans.

Artikel 30 Varje barn som tillhör en etnisk, religiös eller språklig minoritet, eller som tillhör en ursprungsbefolkning, har rätt till sitt språk, sin kultur och sin religion.

Artikel 31 Barnet har rätt till lek, vila, fritid och rekreation samt att fritt delta i det kulturella livet.

Artikel 32 Barnet har rätt att skyddas mot ekonomiskt utnyttjande samt mot skadligt arbete som hindrar barnets skolgång eller utveckling.

Artikel 33 Barnet har rätt att skyddas från

användning, framställning och handel av narkotika.

Artikel 34 Barnet har rätt att skyddas mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp.

Artikel 35 Varje form av bortförande, försäljning av eller handel med barn ska förhindras.

Artikel 36 Barnet har rätt till skydd mot alla former av utnyttjande som kan skada barnet på något sätt.

Artikel 37 Barnet får inte utsättas för tortyr, annan grym behandling, livstids fängelse eller dödsstraff. Inget barn får olagligt eller godtyckligt berövas sin frihet. Frihetsberövande får endast användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid. Varje frihetsberövat barn ska behandlas humant och med respekt. Barnet har rätt att snarast möjligt få juridisk hjälp.

Artikel 38 Varje stat ska säkerställa skydd och omvårdnad av barn som berörs av en väpnad konflikt.

Artikel 39 Barnet har rätt till fysisk och psykisk rehabilitering och social återanpassning om hen har utsatts för vanvård, övergrepp, omänsklig eller förnedrande behandling eller väpnade konflikter.

Artikel 40 Varje barn som anklagas, åtalas eller döms för brott har rätt att behandlas på ett sätt som främjar barnets känsla av värdighet och värde, som stärker barnets respekt för andras mänskliga rättigheter och grundläggande friheter.

Artikel 41 Om det finns bestämmelser i en stat som ger barnet större möjligheter att förverkliga sina rättigheter än de som står i Barnkonventionen, gäller de bestämmelserna.

Artikel 42 Varje stat ska genom aktiva åtgärder göra Barnkonventionen allmänt känd bland både vuxna och barn.

Artikel 43-45 FN:s barnrättskommitté granskar konventionsstaternas rapporter om hur de lever upp till Barnkonventionen och ger kritik och rekommendationer till staterna.

Artikel 46-54 Regler om hur stater ansluter sig till konventionen och när den börjar gälla.

KÄLLOR OCH LÄSTIPS

- Kulturskolerådet har samlat mycket material – gå in på kulturskoleradet.se/ungasinflytande så hittar du rapporter, länkar, filmer, metoder med mera.
- På Kulturskolecentrum kan du ta del av statistik om kulturskolan nedbrutet på kommunnivå, läsa rapporter och ta del av forskning, få tips på utbildningsvägar, kompetensförsörjning och lärande exempel samt hitta nätverk. kulturradet.se/kulturskolecentrum.
- Kulturrådet genomförde 2015 projektet FRÖN vars syfte var att göra Kulturskolan Stockholm mer relevant för barn och unga som tidigare inte haft kännedom om eller varit aktiva inom kulturskolan. Rapporten innehåller en manual för att genomföra en målgruppsanalys inom kulturskolan. Sök på FRÖN på kulturradet.se
- På Barnombudsmannens webbsida Minarättigheter.se finns det material som du kan använda om du vill öka kunskapen om Barnkonventionen bland era elever.
- På Barnombudsmannens webbsida barnrattsresan.barnombudsmannen.se finns ett processtöd som hjälper kommuner, regioner och myndigheter att utveckla sitt arbete med Barnkonventionen.
- På Diskrimineringsombudsmannens webbsida do.se finns många exempel på hur ni kan arbeta mot diskriminering, kränkningar och trakasserier.
- På Sveriges kommuner och regioners hemsida skr.se hittar du många års erfarenheter från lokalt och regionalt arbete som visar vad som är framgångsrikt, användbara verktyg samt information om kommande webbutbildningar. Sök på "Barnkonventionen"
- Webbutbildning **Barnkonventionen – från teori till praktik** – Utbildningen vänder sig till beslutsfattare, politiker, chefer och medarbetare. Utbildningen har tagits fram för Västra Götalandsregionen men är öppen för alla. Sök på utbildningens namn eller på skr.se
- Region Skånes kulturförvaltning har arrangerat en filmad grundutbildning i tre delar om Barnkonventionen och barnrättsarbete för förvaltningens medarbetare och nämnd som är öppen för alla. Där hittar du även material att skriva ut som till exempel "Grundutbildning i Barnkonventionen" från Sveriges kommuner och regioner, SKR (pdf). Sök på "**Barnrättsbaserat utvecklingsarbete, Region Skåne**" så hittar du till materialet.
- Centrum för barnkulturforskning ger ut en skriftserie som utkommer med ett nummer varje år på ett särskilt tema. Syftet med skriftserien är att vara ett forum för forskare som sysslar med barnkultur i olika former samt att sprida forskningsresultat.
På deras hemsida buv.su.se/cbk hittar du skriftserien under fliken publikationer.
- På MUCFs hemsida finns delar som berör kultur och fritid samt inflytande och representation för en mer generell kunskap i frågan, mucf.se/kultur-och-fritid och mucf.se/inflytande-och-representation
- Hos Myndigheten för kulturanalys kan du få mer kunskap om kulturutövande bland barn och unga samt ta del av rapporten "Åga rum – rätt väg att gå för ökad delaktighet i kulturlivet?" kulturanalys.se
- Mer om barnkonventionen: unicef.se/barnkonventionen

KULTURSKOLERÅDET

